

2.10.2025

Asiantuntijalausunto
Ulkoasiainvaliokunta

Asia: HE 99/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026

Suomen Sadankomitea ry:n lausunto valtion vuoden 2026 talousarviosta

Rauhanjärjestö Suomen Sadankomitea kiittää ulkoasiainvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua valtion talousarviosta 2026.

Arviomme mukaan yleinen turvallisuustilanne on heikentynyt: Ukrainan ja Gazan sodat, kansainvälisen sopimusperustan murentuminen sekä vaikuttamis- ja hybridiuhkien kasvu heikentävät ihmisten turvallisuudentunnetta myös kotimaassa. Turvallisuuden rakentaminen ei voi nojautua yksinomaan sotilaallisten menojen ja varustautumisen kasvattamiseen. Tarvitaan koko yhteiskuntaa vahvistavia työkaluja — hyvinvointia, koulutusta, terveydenhuoltoa, sopeutumista ja osallisuuden vahvistamista. Nämä toimet lisäävät yhteiskunnan koheesiota, kansallista turvallisuutta sekä maanpuolustustahtoa.

Kokonaisturvallisuuden arviointi

Ehdotamme, että talousarvioesityksen yleisissä perusteluissa varataan erillinen osio, jossa arvioidaan budjetin vaikutus kokonaisturvallisuuteen. Kokonaisturvallisuuden käsite perustuu laajaan näkemykseen siitä, että kansallinen turvallisuus rakentuu monien sektorien yhteistoiminnasta: se ei ole vain sotilaallista puolustusta, vaan myös yhteiskunnan eheyttä, resilienssiä ja väestön hyvinvointia ylläpitävä kokonaisuus.

Talousarvioesityksellä vaikutetaan suoraan siihen, millaisia kykyjä Suomella on vastata näihin uhkiin. Turvallisuuden rakentaminen ei voi nojautua vain puolustus- ja sisäministeriön hallinnonaloihin. Tarvitaan koko valtion ja yhteiskunnan turvallisuustyökalupakki. Budjetti on keskeinen väline strategisten painopisteiden asettamisessa, minkä vuoksi perusteluissa tulisi selkeästi arvioida, miten eri momenttien sisällöt ja resurssit vaikuttavat kokonaisturvallisuuteen: mitkä toimet vahvistavat väestön resilienssiä ja mitkä mahdollisesti heikentävät sitä. Esimerkiksi pitkäaikaiset leikkaukset sosiaali- ja terveydenhuoltoon tai nuorten palveluihin voivat heikentää yhteiskunnallista vakautta ja kriisinkestävyyttä tavalla, jota ei voida korvata millään määrällä aseellista puolustusta. Tämän vuoksi katsomme, että kokonaisturvallisuuden arviointi tulisi nostaa budjetin perusteluihin omaksi kokonaisuudekseen läpileikkaavana näkökulmana.

Puolustusmenojen avoimuus ja lisääntyvä velkaantuminen

Ehdotamme, että talousarvioesitykseen sisällytetään selkeä, avoimesti esitetty ja numeerisesti perusteltu arvio Suomen puolustusmenojen suuruudesta suhteessa bruttokansantuotteeseen (BKT) Naton laskentatavan mukaan. Avoimuus on keskeistä, jotta poliittinen ja julkinen keskustelu puolustusmenoista voi perustua vertailukelpoiseen, tosiasioihin nojaavaan tietoon. Vuoden 2026 talousarvioesityksessä tällaista tietoa ei kuitenkaan esitetä selkeästi, mikä vaikeuttaa kokonaiskuvan muodostamista. Tämä on erityisen ongelmallista tilanteessa, jossa puolustusmenoihin tehdään historiallisen suuria investointeja ja niistä pitäisi käydä yhteiskunnallisesti laajaa keskustelua. Puolustusbudjetin kasvaessa on välttämätöntä, että sen perustelut ja laajuus ovat avoimesti nähtävillä ja vertailtavissa muiden hallinnonalojen rahoitukseen.

Puolustusmenot ovat Suomessa kasvaneet poikkeuksellisen nopeasti – mukaan lukien monivuotiset investointisitoumukset ja asejärjestelmien hankinnat, joiden kokonaiskustannukset ulottuvat pitkälle tulevaisuuteen. Näitä menoja ei kuitenkaan käsitellä budjettikirjassa kokonaiskuvana, mikä vaikeuttaa taloudellista ja poliittista arviointia. Erityisen ongelmallista on se, että samanaikaisesti muun julkisen talouden osalta edellytetään äärimmäistä menokuria ja säästöjä, mutta puolustusmenoille ollaan käytännössä luomassa poikkeusasemaa ja ylivaalikausien ulottuvaa rahoitusautomaatiota.

Korostamme, että puolustusmenojen kasvu ei saa syrjäyttää tai ohittaa muita turvallisuutta edistäviä ja kokonaisturvallisuutta vahvistavia toimia. Yksipuolinen panostus asevarusteluun voi pitkällä aikavälillä heikentää yhteiskunnan kriisinkestävyyttä, jos samanaikaisesti leikataan esimerkiksi sosiaali- ja terveystalouksista, koulutuksesta, ilmastotoimista tai syrjäytymisen ehkäisystä — kaikista niistä sektoreista, jotka suoraan vaikuttavat ihmisten arkiturvallisuuteen.

Tarvitsemme selkeää strategista linjaa, joka määrittelee puolustusmenojen kasvun suhteessa muuhun turvallisuuspolitiikkaan. Avoin, poikkihallinnollinen keskustelu puolustusbudjetin vaikutuksista, vaihtoehdoista ja kokonaisvaltaisista turvallisuusratkaisuista on välttämätöntä, jotta Suomi voi säilyttää uskottavan ja vastuullisen linjan sekä kansainvälisesti että kansallisesti.

Kansalaisyhteiskunnan ja monenkeskisen yhteistyön vahvistaminen

Kokonaisturvallisuus edellyttää aseellisten panostuksien sijaan investointeja eriarvoisuuden vähentämiseen, kestävään kehitykseen, kansainväliseen sopimus- ja oikeusjärjestelmään sekä rauhanvälitykseen. Suomen tulisi vahvistaa tätä osaamista ja monenvälisen, sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestelmän vahvistamista. Monenkeskiset rakenteet, kuten YK, ETYJ ja EU, tarvitsevat tuekseen jäsenmaidensa pitkäjänteistä panostusta myös kansalaisyhteiskunnan ja tutkimuksen kautta.

Rauhanvälityksessä Suomella on jo kansainvälisesti tunnustettua osaamista ja verkostoja, joita ei tule menettää lyhytnäköisten säästöjen vuoksi. Kun hallitus on sitoutunut vahvistamaan Suomen roolia konfliktinehkäisyssä ja kansainvälisessä rauhanvälityksessä, sen on myös talousarviossa osoitettava resurssit tähän työhön — sekä hallinnolle että kansalaisjärjestöille.

Kansalaisjärjestöjen osallistaminen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan ei ole vain demokratian vahvistamista – se on osa kokonaisvaltaista kriisinkestävyyttä ja kansainvälistä vaikuttavuutta. Järjestöt toimivat sillanrakentajina viranomaisten, kansainvälisten instituutioiden ja paikallisyhteisöjen välillä. Niiden työ täydentää virallista diplomatiaa ja lisää Suomen pehmeää vaikuttavuutta.

Erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, että nuorten, eri sukupuolten ja yhteisöjen osallisuus rauhan- ja turvallisuustyöhön varmistetaan. Suomi on sitoutunut YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmiin 1325 (Naiset, rauha ja turvallisuus) ja 2250 (Nuoret, rauha ja turvallisuus), mutta niiden toimeenpano edellyttää konkreettisia budjettivaroja. Nuorten osallisuus on edelleen puutteellista eikä toimintatapoja ole kehitetty riittävästi osallistamisen mahdollistamiseksi. Puolustushallinnon ja ulkopoliittikan sektorien on oltava aktiivisesti mukana ohjelman toteuttamisessa – ei vain hallinnollisesti, vaan myös taloudellisesti.

Pidämme strategisena virheenä, että vuoden 2026 talousarvioesityksessä korostetaan lähes yksinomaan asevaraisen turvallisuuden vahvistamista. Kuten aiemmin olemme korostaneet, kokonaisturvallisuuden ja ihmisten arjen turvan parantaminen vaatii monipuolisia toimia sekä kansainvälisellä että kansallisella tasolla.

Suomen on osoitettava budjetissaan aitoa sitoutumista sääntöpohjaiseen kansainväliseen yhteistyöhön eikä pelkästään puhuttava niiden tärkeydestä. Rauhantyön rahoituksen puuttuminen valtion budjetista on ristiriidassa turvallisuuspoliittisten tavoitteiden kanssa. Vuoden 2024 leikkaukset rauhanjärjestöjen tukemisessa ovat heikentäneet yhteiskunnallista keskustelua inhimillisestä turvallisuudesta ja moniarvoista vuoropuhelua.

Sadankomitea esittää, että vuoden 2026 talousarvioon palautetaan suomalaisen rauhantyön momentti ja siihen varataan vähintään 600 000 euroa. Tämä on pieni panos verrattuna asevarustelun kustannuksiin, mutta merkittävä rauhantyön ja kansalaisyhteiskunnan vahvistamiseksi.